BUCOVINA ŞI PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. CONTRIBUȚIA CLERULUI LA ĂZBOI, PRIZONIERII ŞI REFUGIAȚII

ALEXANDRINA CUȚUI

În preajma Primul Război Mondial se aflau „două tabere antagoniste în Europa – Tripla Alianță (Germania, Austro-Ungaria şi Italia) şi Tripla Înțelegere (Franța, Rusia şi Anglia), închegată în 1907, care aşteptau momentul prielnic să pornească la acțiune”[1].

Românii au trăit cu efervescență evenimentele ce s-au derulat din a doua jumătate a anului 1914, după izbucnirea războiului, când Serbia a respins ultimatumul dat de Imperiul Austro-Ungar. „Sârbii, sprijiniți de către ruşi, revendicau pentru ei aceste provincii sârbeşti şi ortodoxe”[2], Bosnia şi Herțegovina, pe care doreau să le smulgă de sub stăpânirea austriacă. Moştenitorul tronului imperial al Austriei, arhiducele Franz-Ferdinand, împreună cu soția sa Sofia, s-au hotărât să viziteze Serbia. Odată ajunşi în Sarajevo, au fost împuşcați. Asasinatul arhiducelui a îndoliat întreg Imperiul Austro-Ungar. Toretic, acest asasinat a determinat izbucnirea primei conflagrații mondiale. Însă, „dacă acest atentat nu s-ar fi produs, cu siguranță un alt motiv ar fi fost inventat de tabăra cea mai agresivă”[3].

În întreg imperiul liniştea a luat sfârşit. Bucovina era într-o situație delicată. Era „disputată de Austria, care voia să o păstreze şi Rusia care dorea să o anexeze”[4], devenind astfel locul prielnic pentru desfăşurarea operațiunilor militare. Autoritățile au avut grijă ca populația să atingă un nivel maxim al confuziei. La început au declarat că au intrat în război alături de România. Pentru ca informațiile adevărate să nu ajungă la bucovineni, austriecii au impus cenzura la granița cu România. În vederea mobilizării localnicilor în luptă, le-a permis acestora să poarte tricolorul. „În preziua plecării pe front a Regimentului 41 Infanterie, ziarele de limbă germană din Cernăuți anunțau în ediții false, special tipărite, intrarea

[1] Nicolae Ciachir, *Din istoria Bucovinei (1775–1944)*, Bucureşti, Editura Oscar Print, 1999, p. 78.

[2] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 354 (în continuare se va cita Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*).

[3] Vasile Popa, *Miza României în jocurile aliaților*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, Bucureşti, nr. 1, 1999, p. 7.

[4] Mihai Iacobescu, *Bucovina*, în *Istoria Românilor*, vol. VII, tomul 2, Bucureşti, Editura Enciclopedică, p. 366 (în continuare se va cita Mihai Iacobescu, *Bucovina*).

Analele Bucovinei, **XVII**, *2* (35), p. – , Bucureşti, 2010

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

României în război alături de Austro-Ungaria, ostaşii fiind conduşi la gară cu steaguri tricolore”[5]. În felul acesta, austriecii aveau o mai mare siguranţă că bucovinenii nu vor dezerta din armată. Regimentele în care erau încorporaţi românii erau „41 Infanterie, 22 Landwehr şi 9 Dragoni”[6]. Dar, pe lângă militarii români bucovineni luaţi la luptă, austriecii s-au folosit de o serie de elemente filohabsburgice (voluntari ucraineni şi legionari români), care „rechiziţionează forţat circa 70 000 de vite pentru aprovizionarea armatei, precum şi alte bunuri numeroase, dezlănţuie un val de persecuţii sălbatice asupra celor bănuiţi de sentimente ostile, instituie tribunale militare şi trimite un număr mare de intelectuali în lagărul de concentrare de la Thalerhof din Stiria”[7]. Cei care erau bănuiţi că făceau propagandă rusofilă erau arestaţi.

Aurel Onciul şi cei din partidul său s-au declarat de la început de partea Austriei. El se afla, ca de obicei, de aceeaşi parte a baricadei cu Nicolae Vasilko, amândoi fiind în fruntea celor mai sus amintiţi. „Dar sentimentele adevărate ale poporului român din Bucovina se deosebeau foarte mult de afirmaţiile româneşti de sub cenzura guvernului austriac, înăsprită şi mai mult de la declanşarea războiului încoace”[8]. Austria şi-a concentrat forţele la graniţa cu Polonia ca să atace Rusia. În partea de est a Bucovinei se afla doar Brigada 35, care nu a putut face faţă armatei ruse, aceasta intrând pe teritoriul Bucovinei în 2 septembrie 1914. O parte a populaţiei s-a refugiat în Transilvania, alţii în Basarabia, iar alţii au ajuns în România unde, mai târziu, s-au înrolat în armata română ca voluntari sau au avut activităţi de informare şi propagandă în favoarea eliberării fraţilor bucovineni rămaşi acasă.

Bucovinenii scăpaţi de sub austrieci şi ajunşi în Patria Mamă au format un comitet al refugiaţilor. Unii dintre cei rămaşi acasă s-au constituit tocmai în acel grup de legionari al lui Aurel Onciul despre care am vorbit. Ei rămaseră să lupte în continuare de partea Austriei. „Dar legionarii români, deopotrivă cu voluntarii ucraineni, nu apucară să-şi arate toată destoinicia lor războinică improvizată”[9]. Fiind atacaţi de armata rusă după cinci zile de la înfiinţare, grupul lor a fost destrămat. O altă parte a populaţiei Bucovinei a fost evacuată şi deportată. Unul dintre cei care au fost nevoiţi să plece, lăsându-şi vatra, a fost şi părintele

[5] Ioan Cocuz, *Unirea Bucovinei cu România – aspecte militare*, Suceava, Editura „Suceava”, 1997, p. 9 (în continuare se va cita Ioan Cocuz, *Unirea Bucovinei cu România – aspecte militare)*; vezi şi Nicolae Coman, *Martiriul Bucovinei. 1914–1915*, Bucureşti, Editura Librăriei „Pavel Suru”, 1915, p. 38.

[6] Ioan Cocuz, *Bucovina – file de istorie*, Suceava, Grupul Editorial Muşatinii–Bucovina Viitoare, 2000, p. 94 (în continuare se va cita Ioan Cocuz, *Bucovina – file de istorie*).

[7] Mihai Iacobescu, *Evoluţia românilor bucovineni între anii 1821 şi 1919* (II), în „Glasul Bucovinei”. Revistă trimestrială de istorie şi cultură, Cernăuţi–Bucureşti, anul VIII, nr. 1–2, 2001, p. 26.

[8] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 356.

[9] *Ibidem*, p. 357.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Constantin Morariu[10]. Înainte de a fi deportat, acesta îi scrie mitropolitului Vladimir Repta o scrisoare, prin care-l roagă să nu fie silit să-şi lase casa: „aflu din un izvor vrednic de credință, că pentru cazul unor complicații războinice, eu figurez în districtul Suceava ca cel dintâi pe lista celor ce vor fi deportați din țară. Eventualitatea aceasta ar fi pentru mine şi pentru familia mea o nedreptate strigătoare la cer”[11]. În scrisoare, părintele arată sacrificiile pe care le-a făcut cu întreaga familie în timpul războiului. Fiul său Alexandru, ostaş fiind, era rănit pe front pentru a doua oară şi se afla internat într-un spital din Viena. Armata austriacă îi luase caii şi o trăsură echipată, cu tot cu vizitiu, pe care au folosit-o până la Vatra Dornei, înapoi venind doar vizitiul. Neavând cai, a întâmpinat greutăți cu aratul pământului. În afară de toate acestea, Constantin Morariu amintea: „Sunt apoi şi cam bolnav şi singur în parohie, căci părintele Arsenie Fărtăiş a trebuit să plece pe câmpul de luptă”[12]. Iar dacă nu putea să fie folositor altfel, părintele îl ruga pe mitropolit să-i îngăduie ca să fie util în „orice cancelarie militară”, să fie „activ cu condeiul” şi aşa să dovedească „loialitate” şi „patriotismul” ca şi până atunci[13]. Din scrisoarea părintelui vedem contribuția pe care o aduceu preoții şi românii, în general, războiului purtat de Austria. „În Bucovina, în decursul celor patru ani de război, activitatea națională românească fusese modestă. Până în 1916, majoritatea soldaților români, precum şi populația civilă, inclusiv țărănimea, rămăseseră loiale Austriei”[14]. Această atitudine o aveau românii nu din prea mare dragoste față de Austria, ci pentru că România încă nu dădea semne că ar intra în război şi încă nu se ştie de ce parte ar fi intrat, iar măsurile aspre luate de austrieci împotriva populației civile, suspectată de activități subversive, ar fi fost greu de suportat.

Bucovina a fost ocupată de către ruşi în trei etape. „Prima oară în septembrie şi octombrie 1914, a doua oară în noiembrie acelaşi an, iar a treia oară în urma ofensivei generalului Brusilov, din iunie 1916 şi de trei ori ea a fost recuperată de austrieci”[15]. Când au intrat prima dată ruşii în Cernăuți, aceştia au fost întâmpinați de mitropolitul Vladimir de Repta. Odată ocupată provincia, noii ocupanți „au scos pe Weisselberger şi alți germano-evrei din Consiliul comunal de la Cernăuți şi au instalat o comisie interimară, compusă numai din români. Face parte dintr-însa un Hacman, din neamul fostului mitropolit, un Onciul – dar nu dl. Aurel, duşmanul României, care cine ştie pe unde şi-a mutat democrația neagră-galbenă –, deputatul Modest Scalat şi avocatul Temistocle Bocancea din Câmpulung, radicali români de

[10] Vezi Constantin Morariu, *Cursul vieții mele. Memorii*, Suceava, Editura Hurmuzachi, p. 139.

[11] Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale (în continuare se va cita D.J.S.A.N.), Fond *Mitropolia Bucovinei*, secția 14/1, dosar nr. 6, f. 49.

[12] *Ibidem*, f. 49–50.

[13] *Ibidem*, f. 50 v.

[14] Keit Hitchins, *România 1866–1947*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996, p. 301.

[15] Arhivele Militare Române (în continuare se va cita A.M.R.), Bucureşti, Fond *Marele Stat Major*, secția „Studii Istorice”, dosar nr. 835, f. 3.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

veche datină, pe cari i-am văzut în România şi i-am primit cu frățească simpatie”[16]. Cei care până atunci se aflau în funcție de conducere au fost arestați şi trimişi în Rusia. Printre aceştia erau şi Weisselberger, care ocupase funcția de primar, după cum am amintit, şi Nicu Flondor.

În timpul celei de-a doua ocupații ruseș ti, „ofițerii şi funcționarii ruşi de origine ucraineană au dezlănțuit un crunt regim de jafuri, prigoană şi schingiuiri împotriva românilor, amenințându-i cu spânzurătoarea sau deportarea în Siberia”[17]. Toate instituțiile erau obligate să afişeze portretul țarului în interiorul lor. Pe Vladimir de Repta l-au forțat să facă slujbă de *Te-Deum* la Biserica Catedrală, în cinstea zilei onomastice a țarului”[18], iar în biserici, la Sf. Liturghie, să fie pomenit cu toată familia. Acest ordin, venit din partea ruşilor, a dus apoi la deportarea mitropolitului Vladimir de Repta la Praga. Prin urmare, austriecii reuşiseră să lase preoțimea ortodoxă fără cârmuitor.

În februarie 1915, armata austriacă refăcută a ocupat din nou Bucovina. Dar situația nu avea cum să rămână aşa. Înfrângerea austriecilor în Galiția, intrarea României în război şi moartea împăratului Francisc Iosif I i-au determinat pe austrieci ca în acel an (în noiembrie) să proclame Regatul Polon. Nici în Bucovina lucrurile nu stăteau mai bine, aceasta avea să fie ocupată de armata rusă pentru a treia oară. „La începutul lui iunie 1916, ruşii întreprinseră o mare ofensivă în Bucovina şi Galiția, bătând pe austrieci şi respingându-i peste Carpați”[19]. Acum ucrainenii, deşi erau separați de ruşi, făcându-şi propriile manifeste şi cuvântări în ucraineană, se aliază cu ruşii şi, printr-o delegație care s-a prezentat la Petrograd, le cereau acestora să introducă limba ucraineană în spațiul de la Kiev şi până în Bucovina. Ruşii nu au acceptat această propunere şi nici nu le-a recunoscut acel „guvern” pe care ucrainenii şi-l alcătuiseră. Însă revoluția din Rusia ș i răsturnarea țarului, nu au rămas fără urmări. Curând, austriecii aveau să câştige din nou teren, ajungând să ocupe Kievul. „În timp ce naționalitățile din imperiu, italienii, românii, polonezii, sârbii, slovacii, cehii, croații aveau o țintă precisă, făurirea statelor independente sau desăvârşirea unităților național statale, ucrainenii au dus o politică duplicitară, mergând ba pe mâna austriecilor (de regulă), ba pe mâna ruşilor, în funcție de evoluția politică”[20].

Partea cea mai dureroasă pentru bucovinenii de pe fronturile austriece a fost atunci când au fost puşi să lupte contra românilor. De exemplu, „în octombrie 1916, doi soldați români bucovineni, Zamfir Nicoară şi Dumitru Catană, dintr-un

[16] Nicolae Iorga, *Răsboiul nostru în note zilnice 1914–1916*, vol. I, Craiova, Editura Ramuri, p. 43.

[17] Ion Căpreanu, *Bucovina: istorie şi cultură românească*, Iaşi, Editura Moldova, 1995, p. 115.

[18] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 361.

[19] *Ibidem*, p. 369.

[20] Ioan Cocuz, *Unirea Bucovinei cu România – aspecte militare*, p. 42.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

regiment austro-ungar, au fost condamnaţi la moarte şi executaţi, după ce şi-au săpat singuri groapa, în localitatea Satulung, fiindcă au refuzat să lupte împotriva trupelor române. În acelaşi mormânt, uniţi parcă şi dincolo de viaţă, au fost îngropaţi şi opt ostaşi din armata română, căzuţi pentru eliberarea străvechiului pământ românesc al Transilvaniei. Pe piatra funerară a fost săpată mai apoi inscripţia: «În amintirea vitejilor ostaşi căzuţi pe aceste locuri pentru întregirea neamului românesc şi pentru preamărirea jertfei eroilor martiri, învăţătorii români bucovineni Dumitru şi Ioan, foşti în armata austro-ungară, executaţi în octombrie 1916 şi aruncaţi în gropile săpate de ei, neprimind să lupte contra fraţilor români»”[21].

Situaţia românilor civili şi a preoţilor rămaşi în Bucovina

Acest nou avans pe care-l luaseră austriecii nu schimba cu mult starea de tensiune în care se aflau locuitorii provinciei şi care se resimţea pretutindeni. În Bucovina, corpul de jandarmi al colonelului Fischer a instaurat o teroare pe teritoriul acestei provincii. Pentru a putea ţine românii sub control cu ajutorul terorizării, au fost instalate acele tribunale militare care au făcut dezastru în Bucovina. Sute de români au fost arestaţi, aruncaţi în închisori, maltrataţi, spânzuraţi. O parte dintre ei mai reuşeau să fugă peste graniţă, spre România, fuga lor fiind înlesnită de către consulul României la Cernăuţi, Gheorghe Galin, care le procura paşapoarte româneşti. ,,Pentru a putea face un discernământ între cei ce meritau să obţină un paşaport, consulul României, Gheorghe Galin, se sfătuia adesea cu preotul Gheorghe Şandru, primarul Cernăuţilor, încât multe vieţi româneşti au scăpat de persecuţie graţie vigilenţei şi generozităţii consulului. Primarul oraşului Cernăuţi îndeplinea şi misiunea de a cenzura scrisorile ce erau trimise sau veneau din Regatul Român, Transilvania şi Basarabia. Împreună cu Ipolit Tarnavschi, primarul Gheorghe Şandru a salvat mulţi români bucovineni de furia autorităţilor austriece. S-a constatat că unii români din Bucovina şi Transilvania trimiteau scrisori înflăcărate, cu un conţinut de înalt patriotism, chemând la înfăptuirea idealului unităţii statale a întregului popor român şi pentru care, la a doua cenzurare ce se făcea la poşta de la frontieră de către organele austriece, puteau să-i expună la arestare. Au fost descoperite de către primarul Cernăuţilor, Gheorghe Şandru şi scrisori prin care români buni, ca profesorul Radu Sbiera, Dimitrie Marmeliuc, Pr. Teodor Ştefanelli, Aurel Morariu şi alţii erau denunţaţi autorităţilor austriece ca trădători, încât puteau ajunge la puşcărie scăpându-i de primejdie”[22]. În mod oficial ,,se atrăgea atenţia jandarmilor şi autorităţilor politice asupra preoţimii, învăţătorimii şi studenţimii române,

[21] *Ibidem*, p. 9–10.
[22] Ioan Căpreanu, *op. cit.*, p. 114–115.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

apelându-se şi la oficiul poştal şi la celelalte servicii ale statului ca să sprijinească organele respective în spionarea şi supravegherea intelectualilor români”[23].

Guvernul a sperat că poate să spulbere înţelegerea dintre intelectualii bucovineni, pentru ca aceştia să nu pornească acţiuni împotriva statului austriac. O mare parte a românilor bucovineni care au fugit peste graniţa de sud au ajuns în judeţul Iaşi. Acolo au cerut ajutor autorităţilor, fiind „întreţinuţi de stat ca pensionari”[24]. Datorită faptului că aceia ce părăseau Bucovina erau în număr tot mai mare, statul român a fost nevoit să ia anumite măsuri şi s-a cerut ca „aceşti români refugiaţi să fie întrebuinţaţi în limitele posibilităţii la diverse servicii ale statului, judeţului sau comunelor, sau în întreprinderi particulare. Dintre coloniştii aşezaţi prin diferite comune rurale unii, dacă nu chiar majoritatea, s-ar putea înrebuinţa în muncile agricole ori la diferite industrii rurale, pe care ei le cunosc, în schimbul unei remuneraţii, care să le dea posibilitatea întreţinerii, scăpând de situaţia jignitoare în care se găsesc mai ales intelectualii, oameni capabili, valizi, puşi pe evenimente, aflaţi în imposibilitatea de a-şi câştiga existenţa prin muncă proprie”[25].

Într-adevăr, majoritatea românilor bucovineni a fost angajată de către stat. Un exemplu în acest sens este cel al lui Ion Nistor, care a funcţionat, ca suplinitor, la catedra, rămasă vacantă, de Istoria Românilor, de la Facultatea de Litere a Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi[26]. Pe lângă cazul amintit, mai aducem în discuţie şi situaţia studenţilor refugiaţi. Acestora „li se permite înscrierea în Universitatea «Al. I. Cuza» şi trecerea examenelor de început, sub rezerva prezentării ulterioare a actelor cerute de lege şi regulament”[27]. Acestora li se recunoştea studiile şi diplomele obţinute până atunci, iar „mulţi se interesează de posibilitatea echivalării examenelor trecute la universităţile ruseşti”[28], aşa cum afirma rectorul. În documentele de arhivă se regăsesc cereri de echivalare a studiilor, cum a fost cea a unui bucovinean, absolvent al Liceului Greco-Oriental din Suceava: „Am onoarea a vă ruga să-mi echivalaţi diploma de bacalaureat cu una din ţară”[29]. Mai mult de atât, acestor studenţi refugiaţi din celelalte spaţii româneşti aflate sub stăpânire străină, statul şi biserica le acorda burse. Aceasta reiese şi din scrisoarea unui student basarabean care cerea o parte din suma cuvenită: „Vă rog să binevoiţi a interveni pe lângă Epitropia Sf. Spiridon pentru a

[23] Nicolae Coman, *Martiriul Bucovinei. 1914–1915*, Bucureşti, Editura Librăriei „Pavel Suru”, 1915, p. 43 (în continuare se va cita Nicolae Coman, *Martiriul Bucovinei*).

[24] Direcţia Judeţeană Iaşi a Arhivelor Naţionale (în continuare se va cita D.J.I.A.N.), Fond *Prefectura Iaşi*, secţia „Ministerul de Interne. Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale, Biroul controlul străinilor”, dosar nr. 12/1918, f. 208.

[25] *Ibidem*, fila 208 v–209.

[26] Idem, Fond *Universitatea „Al. I. Cuza” – Iaşi*, secţia „Cancelaria rectorului”, colecţia microfilme, rola nr. 84–85, dosar nr. 878/1918, cadrul 243.

[27] Idem, rola 86, dosar nr. 883/1918, cadrele 270–271.

[28] Idem, rola 84–85, dosar nr. 878/1918, cadrul 199.

[29] Idem, rola 84–85, dosar nr. 878/1918, cadrele 304–310.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

mi se acorda suma de 500 lei din suma prevăzută pentru studenții basarabeni”[30]. De asemenea, acestor studenți li se acorda masa gratuită la cantinele căminelor universitare, prin ordinul rectorului, aș a cum aflăm dintr-un document: „La 1 noiembrie 1918 are loc deschiderea Căminului Studențesc al Universității din Iaşi. Pe lângă acest cămin este o cantină, a cărei antrepenori sunt obligați a alimenta o serie de studenți basarabeni, ardeleni şi bucovineni”[31].

Din păcate, pentru cei rămaşi acasă situația nu era la fel de îmbucurătoare. În special preoții erau principalii „suspecți” în ochii autorităților, aceştia fiind declarați iredentişti încă dinainte de începerea războiului. Prin atitudinea lor, au stârnit ura şi neîncrederea mai marilor provinciei care au încercat să-i compromită în ochii autorităților de la Viena şi ai locuitorilor provinciei. Şi cum nu aveau de ce să-i acuze, vina care li se aducea era rusofilia. Preoții şi învățătorii au fost împotriva cămătăriei, alcoolismului, a destrăbălării şi a tuturor mijloacelor neumane de exploatare şi despuiere materială şi de îngenuncherea totală a populației din pătura de jos a societății. Prin acțiunile lor, în acest caz au ,,deranjat” în decursul anilor pe comercianții vremii, care în mare parte erau evrei. Acum venea vremea lor să se răzbune. Habsburgii îi foloseau la spionajul intern. Prin urmare, denunțurile neîntemeiate şi false le reveneau lor în cea mai mare parte, dar şi rutenilor care sperau la înfăptuirea Marii Ucraine. Acuzele care se aduceau erau grave şi, de cele mai multe ori, cazurile se terminau prin executarea celor ,,vinovați”. Tribunalele erau pline, de aceea se găseau spânzurători în drumul mare, iar pentru a învinui pe cineva era necesar să se găsească trei martori.

Amintim aici unul dintre puținele cazuri cu un final fericit. Este vorba de părintele Brăileanu din Frumosu, ,,acuzat să fi spus parohienilor săi că austriecii n-au nici un drept asupra Bucovinei, pe care au răpit-o în mod nedrept de la Moldova. Românismul părintelui Brăileanu era recunoscut în Bucovina, iar în România vestea despre executarea acestui bătrân preot bucovinean, decorat de Regele Carol cu «Steaua României», putea să producă oarecari nemulțumiri, puteau deveni încurcături dăunicioase pentru propaganda austrofilă de la noi”[32].

De rusofilie a fost acuzat şi părintele Prelici din Rarancea, „care a fost arestat că înainte cu câțiva ani se văzuse la el un calendar rusesc”. Un alt caz întâlnim la Volcineț, unde „Freier denunță în scris prefectului Iosephowicz din Siretiu că preotul Isopescu din Volcineț ar fi «suspect» de «simpatie» cu ruşii, pentru că, pe când trecea o patrulă rusă prin sat, părintele sta la fereastră şi «zâmbea». Jidanii din Siretiu peste tot sunt împotriva părintelui Isopescu, pentru că poartă pe piept o cruce după obiceiul rus, ceea ce denotă «simpatie». Tot aşa părintelui Pauliuc din Siretiu, i s-a socotit ca mare crimă faptul că Sfinția Sa, în ziua ocupării Siretului de

[30] Idem, rola 84–85, dosar nr. 878/1918, cadrul 262.
[31] Idem, rola 86, dosar nr. 883/1918, cadrul 87.
[32] Nicolae Coman, *Martiriul Bucovinei*, p. 53–54.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

către ruşi, s-ar fi arătat în stradă cu pălărie şi pardesiu nou. Aceasta nu ar fi însemnat nici mai mult nici mai puțin decât «simpatizare» cu ruşii”[33].

Cele mai incredibile acuze li se aduceau preoților şi toate aceste se întâmplau din cauză că voiau să fie români până la moarte, voiau să fie la fel ca frații lor de peste granița sudică. De pildă, „pr. Dariiciuc ar avea bancnote ruseşti. Jandarmeria l-a arestat şi i-a confiscat pretinsele bancnote, a făcut socoteala banilor şi a găsit curat un milion şi jumătate de ruble. L-au târât apoi în lanțuri cot la cot cu criminalii ordinari, până la Rădăuți, unde judecătorul Teperberg a constatat că pretinsele bancnote ruseşti erau nişte lozuri sârbeşti admise de Austria de câțiva ani. Tribunalul din Rădăuți nefiind competent să-l libereze, părintele a fost târât încă la Suceava şi de acolo la Humor”[34]. Situația ajunsese cumplit de apăsătoare. Dacă se trăgeau clopotele în sat era un semn pentru ruşi. Dacă ardea o lumânare într-o fereastră, la fel era considerată. Dacă se întâmpla ca să intre într-un sat o patrulă rusească pe o uliță mai dosnică, atunci sigur însemna că românii i-au anunțat să vină pe acolo. Veneau spioni chiar şi în biserici şi asistau la slujbe: „Părintele Bucevschi din Budineț a fost denunțat fals de jidanul Iankel-Wolf-Retter, crâşmar în aceeaşi comună, iar părintele dr. Păsăilă a fost arestat pentru că a vorbit în biserică în sens «nepatriotic». Preotul Cristofor Iliuț din Fundul Moldovei a fost denunțat de înaltă trădare, pentru că ar fi dus mâncare ruşilor prin pădure. A fost găsit apoi nevinovat, dar judecătoria a eliberat apoi denunțătoarea pentru că preoțimea este toată «suspectă». Pr. Caragea a fost denunțat de iredentism de o listă de vreo sută de oameni. Dintre aceştia, cincizeci erau fictive, ei neputându-se găsi nici până în ziua de azi”[35]; „Părintele Zopa din Cernăuți la strigătul de alarmă al unei jidauce, care, trăgând cu urechea la conversația lui cu o veche parohiană a sa, crezuse că descoperise în el un spion rus – aşa spune ea –, a fost atacat îndată de sutele de jidani îngrămădiți ca de obiceiu în piață şi pe străzi, fu dat pe mâna vardiştilor şi dus în huiduiala, scuipările şi batjocorile mulțimii jidoveşti la secție, unde jidauca amintită, împreună cu doi jidani, au depus denunțul împotriva preotului”[36].

Acestea sunt doar o parte a abuzurilor făcute asupra unor preoți care activau pentru cele sfinte ale lor. Pe lângă ei au avut de suferit şi ceilalți intelectuali, dar şi populația de rând. Din populația paşnică şi tolerantă ce o avuse Bucovina până atunci, acum toți se transformaseră în spioni şi trădători ai Imperiului Habsburgic. „O teroare nemaipomenită se dezlănțuise până atunci în Bucovina. Spânzurătorile

[33] *Ibidem*, p. 82–83.
[34] *Ibidem*, p. 89.
[35] *Ibidem*, p. 96–127.
[36] *Ibidem*, p. 62.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

erau necontenit în funcţie, inculpaţii nu mai erau traduşi în faţa vreunui consiliu de război, ci executaţi imediat fără nicio judecată”[37].

În mijlocul acestor lupte, profesorii germani şi evrei de la Universitatea din Cernăuţi începuseră să transporte avutul acesteia în provinciile centrale ale imperiului. Românii luptau ca măcar Biblioteca Universităţii din Cernăuţi să rămână pe loc. În acest timp, ,,România stă înspăimântată, nu se clinteşte. Pândeşte cu arma la picior pârjolul. Încă nu se arătase încotro trage cumpăna sorţii. Dar eu, eu mă mistuiam în chinurile aşteptării ceasului izbăvirii Bucovinei”[38]. România adoptase o măsură, prin ,,hotărârea Consiliului de Coroană, ce a avut loc la 21 iunie – 3 august 1914, la Sinaia, unde s-a hotărât păstrarea neutralităţii sub forma «expectativei în apărarea frontierelor»”[39]. Aceasta avea să dureze până în 1916. Însă guvernul liberal care se instalase la putere, în fruntea căruia se afla I. C. Brătianu, ,,avea să aducă în prim planul activităţii guvernamentale o problemă de mare sensibilitate pentru toţi românii, cea a înfăptuirii României Mari”[40].

Prizonierii şi dezertorii români din armata austro-ungară

Austriecii înrolaseră aproape 10% din populaţia românească, iar pe străini i-a protejat. Nu mai amintim de evrei, pe care i-au scutit de serviciul militar, dar în schimbul unor servicii. Cea mai mare parte dintre evrei au fost lăsaţi la aprovizionare. ,,Intervalul anilor 1914–1918 a însemnat pentru monarhia austro-ungară mobilizarea unui număr de peste 9 000 000 de soldaţi. Operaţiunea mobilizării s-a extins asupra tuturor naţionalităţilor înglobate în monarhie, iar cifra rezultată a fost echivalentul procentului de 17,2% din numărul total al populaţiei. Din totalul militarilor mobilizaţi, jumătate – aproximativ 4 500 000 de soldaţi – au fost destinaţi frontului. Fiind incluse în Imperiu, Ardealul (Transilvania) şi Bucovina nu au fost scutite de acest tribut uman plătit armatei austro-ungare”[41]. Aceşti soldaţi au avut de îndurat greutăţile frontului. Slaba aprovizionare cu alimente, arşiţele verilor şi frigurile puternice din timpul iernilor au avut un bilanţ

[37] Ion Nistor, *Unirea Bucovinei – 28 noiemvrie 1918. Studiu şi documente*, Bucureşti, Editura ,,Cartea românească”, 1928, p. 13 (în continuare se va cita Ion Nistor, *Unirea Bucovinei – 28 noiemvrie 1918. Studiu şi documente*).

[38] Constantin Turtureanu, *În vâltoarea războiului (1914–1919). Amintiri*, Cernăuţi, Tipografia ,,Litera Românească”, 1938, p. 16.

[39] Tiberiu Costache, *Ipoteze de război*, în ,,Document”. Revista Arhivelor Militare Române, Bucureşti, nr. 3, 2000, p. 2.

[40] Vasile Popa, *Angajamente uitate*, în ,,Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 4, 2000, p. 11.

[41] Cornel Carp, Cornel Ţucă, *Prizonieri români în lagărele din Siberia*, în ,,Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 1, 2003, p. 36.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

tragic: „41 739 au murit pe câmpul de luptă, 11 275 au murit în urma rănilor şi bolilor căpătate în lupte şi 25 405 au rămas invalizi”[42].

Războiul între cele două mari puteri, Austria şi Rusia, s-a dat, după cum am văzut, în mare parte pe pământul românesc al Bucovinei, iar bucovinenii „au fost puşi să lupte în cele mai grele sectoare ale frontului”[43]. Mulți dintre ei dezertau, nemaivrând să lupte pentru o cauză care nu era a lor, iar cei care erau cu frontul mult mai spre est au ajuns în Rusia. Dezertorii care au avut norocul de a ajunge la frații români, o mare parte s-au stabilit în județul Iaşi ca refugiați. Acestora li s-a oferit posibilitatea de a lucra la pădure, prin acordul prefectului județului Iaşi: „dezertorii din armata austro-ungară să fie plasați la muncă în comuna Bădeni, la pădurea domnului inginer Goangea”[44]. Numărul acestora ajunşi în țară a fost infim în comparație cu a celor ce au ajuns în Rusia. În lagărele ruseşti, prin capturile făcute de armata rusă, dar şi prin dezertările în masă, a ajuns un număr de „peste 2 000 000 de militari din cadrul armatei austro-ungare. Din acest număr total, aproximativ 120 000 dintre ei au fost români ardeleni şi bucovineni”[45]. Aici prizonierii au avut de întâmpinat alte greutăți. Pe lângă foamea care o aveau de îndurat din cauza mâncării puține şi de proastă calitate, prizonierii erau repartizați la moşieri ruşi, unde munceau câte „18–20 de ore pe zi, primind în schimb 20–25 de copeici şi două cămăşi pe an”[46]. Ruşii, în „mărinimia” lor, după revoluț ia bolș evică, au impus un regim de detenție mai „relaxat”, în sensul că românilor li se permitea să meargă la cinematograf, la spectacole, dar întotdeauna aceste înlesniri erau însoțite de lecțiile despre „importanța victoriei socialiste”[47]. Românii s-au revoltat împotriva acestei propagande a sovieticilor, ceea ce le-a creat şi mai multe neplăceri. Ruşilor li s-au alăturat şi ungurii, care erau şi ei prizonieri, dar erau adepții bolşevismului. Principala problemă a prizonierilor era supraviețuirea.

Conflictul politico-militar cunoscut sub denumirea de revoluția bolşevică, față de care prizonierii români au rămas neutri, a fost în favoarea românilor. Datorită faptului că România a intrat, în 1916, în război de aceeaşi parte a baricadei cu Rusia, „la 23 februarie 1917 (toate datele sunt pe stil vechi), Ministerul de Război a decis, prin Ordinul nr. 1 191, înființarea Corpului voluntarilor români ardeleni şi bucovineni. Acesta urma să fie compus din prizonieri români din armata austro-ungară aflați în Rusia, al căror număr era estimat, în august 1916, la peste

[42] *Ibidem*, p. 37.

[43] Ioan Cocuz, *Bucovina – file de istorie*, p. 94.

[44] D.J.I.A.N., Fond *Prefectura-Iaşi*, secția „Ministerul de Interne. Direcția Poliției şi Siguranței Generale. Biroul Controlul Străinilor”, dosar nr.12/1918, f. 192–270.

[45] Cornel Carp, Cornel Țucă, *op. cit.*, p. 37.

[46] Enea Constantin, *Organizarea şi acțiunile prizonierilor români transilvăneni din Rusia (1917–1918)*, în „Studii. Articole de istorie”, Bucureşti, nr. 11, 1968, p. 155.

[47] A.M.R., Fond *Corpul voluntarilor români ardeleni şi bucovineni*, dosar nr. 12, f. 55.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

120 000 de oameni. Comanda nominală a Corpului îi revenea lui Constantin Coandă, ataşatul militar român pe lângă Marele Cartier General Rus”[48]. Deşi acest Corp al volutarilor luase ființă de la 3 martie 1917, abia la „3 iunie 1917, primul eşalon format din 110 ofițeri şi 1 200 de subofițeri şi soldați”[49] pleacă spre România. „Presa rusă vehicula cifra de 40 000 de români dornici de a se înrola în unitatea nou înființată”, dar „până în ianuarie 1918 au sosit din Rusia în România doar 8 513 voluntari”[50]. Aceştia au fost întâmpinați în Iaşi, în Piața Unirii, de către generalul Prezan, şeful Marelui Cartier General. Aici „s-a serbat în mijlocul unei bucurii delirante, cea dintâi manifestare a întregirii complete a neamului, temelia României Mari”[51]. Corpul voluntarilor români ardeleni şi bucovineni era compus, după cum am arătat, atât din prizonierii şi dezertorii veniți din Rusia, cât şi din cei ce se aflau în țară. Acestora li s-a adăugat un număr de 21 de studenți ardeleni[52] de la Universitatea ieşeană, dar şi câțiva elevi de seminar din Cernăuți. Relevant este cazul unuia dintre aceştia: „Protocol contra seminaristului Aurelian Lucan, care a participat, în Suceava, la manifestări împotriva stăpânirii Austro-Ungare. Iar la intrarea României în Primul Război Mondial s-a înrolat în armată. El a fost reclamat conducerii seminarului de către Dimitrie Stonițchi şi Ioan Macoriciuc”[53]. Acesta nu era singurul elev român înrolat pentru apărarea intereselor conaționalilor săi. „În anul 1917–1918, în anul I la Seminarul clerical din Cernăuți erau zece elevi, opt erau români (Dimitrie Beraru, Modest Lucan, Alexandru Mercheş, Octavian Nicoară, Ioan Prelipceanu, Ioan Sabie, Eudoxie Scripa şi Valerian Vasilovschi) şi doi ucraineni. Şase dintre ei erau înrolați în armata română şi făceau studiile teologice numai pe perioada concediilor”[54]. „După un stagiu de instrucție de patru săptămâni”[55] au fost repartizați la diverse regimente. Ulterior, „la 13 octombrie 1917, Marele Cartier General a decis reunirea voluntarilor ardeleni şi bucovineni într-un corp separat, înființat la 17 noiembrie 1917 şi comandat de colonelul Marcel Olteanu”[56].

[48] *România în anii Primului Război Mondial*, vol. II, Bucureşti, Editura Militară, 1987, p. 505.

[49] Cornel Țucă, *Corpul voluntarilor ardeleni şi bucovineni. 1917–1918*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 1, 2002, p. 50.

[50] Lucian Drăghici, *1917. Voluntari ardeleni pe frontul din Modova – aspecte inedite*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 1, 2008, p. 38.

[51] Constantin Chiriţescu, *Istoria Războiului pentru întregirea României (1916–1919)*, vol. II, București, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1989, p. 37.

[52] D.J.I.A.N., Fond *Universitatea „Al. I. Cuza” – Iaşi*, secția „Cancelaria rectorului’’, colecția microfilme, rola 84–85, dosar nr. 878/1918, cadrele 282–283.

[53] Arhivele Statului din Regiunea Cernăuți (în continuare se va cita A.S.R.C.), Fond *320. Mitropolia Bucovinei*, opis 1, dosar nr. 16, f. 128.

[54] *Ibidem*, p. 136.

[55] Lucian Drăghici, *op. cit*., p. 38.

[56] Dumitru Țuțu, *Contribuția voluntarilor transilvăneni, bănățeni şi bucovineni la făurirea statului național unitar român*, vol. 11, Bucureşti, Editura Militară, 1983, p. 416.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Intrarea României în Primul Război Mondial

Revenind la perioada 1914–1916, în care România a fost neutră, „declarația de neutralitate marca, practic, începutul oficial al desprinderii României din alianța cu Puterile Centrale, parafată în 1883, şi care, mai bine de 30 de ani, fusese garanție în fața tendinței de expansiune a Rusiei în Balcani”[57]. În timpul acesta, marile puteri nu ştiau cum să o atragă în luptă. „Austro-Ungaria şi Germania îi promiteau întreaga Basarabie, inclusiv zona Hotinului şi chiar o parte a Bucovinei, zona de sud, în vreme ce Rusia şi partenerii ei, Marea Britanie şi Franța, erau dispuse să-şi cedeze toate teritoriile româneşti din Imperiul Habsburgic”[58]. În ceea ce privea teritorul Bucovinei, ruşii au admis pentru început ca granița să fie pe râul Siret, ca mai apoi să fie de acord cu stabilirea după eliberarea de sub habsburgi pe râul Prut. Astfel revenea României şi regiunea Cernăuțiului. În acea perioadă se ducea şi un „război de poziții, adoptat de beligeranți la sfârşitul anului 1914 şi continuat în anii următori, rezultat al echilibrului de forțe realizat pe cele două fronturi, care impunea atragerea de noi state în cadrul alianțelor, în special a acelora ale căror poziții geopolitice şi geostrategice şi elemente de potențial puteau înclina raportul de putere în favoarea uneia dintre părțile aflate în conflict”[59].

„La 14/27 august 1916, România a declarat război Imperiului Austro-Ungar, ceea ce a determinat declarațiile similare ale Germaniei, Bulgariei şi Turciei către țara noastră, la 17/30 august şi respectiv 19 august/1 septembrie 1916”[60]. Această decizie a României a fost foarte importantă şi „nici nu se putea altfel, căci stând locului, aproape s-ar fi sinucis. [...] Frații noştri din Bucovina, Transilvania şi Ungaria ar fi fost striviți cu desăvârşire”[61]. România făcea parte dintre țările care luptau pentru „autodeterminare națională şi înlăturarea dominației străine”[62]. Însă această decizie avea să aducă lupte grele pentru români. Puterile Centrale au adus de pe alte fronturi divizii care aveau o experiență de doi ani de război şi erau foarte bine înarmate. Linia frontului a fost pe o lungime de 1 100 de km, ceea ce a deteminat armata română să se retragă, austriecii ajungând să ocupe 2/3 din suprafața României, până la Bucureşti. Pe lângă lupta armelor, austriecii mai duceau o luptă a propagandei, „cu mijloacele celei mai scârboase corupțiuni,

[57] Maria Georgescu, *„Săptămâna războiului” (1914–1916)*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 2, 2003, p. 41.

[58] Mihai Iacobescu, *Bucovina*, p. 366.

[59] Ion Giurcă, *Un plan rusesc de evacuare ratat*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr.1–4, 2006, p. 23.

[60] Nineta Nicolae, *Gazeta de front „România”. 1917–1918*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 2, 2003, p. 47.

[61] Alexandru Stănciulescu Bârda, *Bibliografia revistei B.O.R. (1874–1994)*, vol. III, Craiova, Editura „Cuget Românesc”, 2002, p. 518.

[62] Ion Ardeleanu, Mircea Muşat, *Confirmarea internațională a Marii Uniri din 1918*, în „Revista de Istorie”, Bucureşti, tomul 34, nr. 8, 1981, p. 1425.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

încercând să momească sufletul neprihănit al ostaşului şi ţăranului nostru”[63]. Aşa s-a ajuns la eşecul armatei române din 1916, aceasta fiind nevoită să se retragă în Moldova, împreună cu guvernul. Această pierdere pe care a suferit-o armata română „a avut deznodământ dramatic: peste 2/3 (circa 100 000 km², cu aproape 3,5 milioane de locuitori) din teritoriul statului de atunci au fost cotropite de inamic; ocupaţia militară străină a înregistrat jafuri cumplite şi teroare cruntă, necunoscute până atunci, jefuind în doi ani 1 768 559 tone cereale, 1 140 809 tone produse petroliere, 946 313 tone legume, 262 592 tone alimente şi furaje, 28 870 tone păsări, aproape 3 000 000 vite mari şi ovine, 600 000 de cai, de asemenea maşini şi utilaje”[64].

Intrarea României în război a dus la agravarea situaţiei bucovinenilor care se aflau „strânşi în jurul lui Iancu Flondor şi Sextil Puşcariu”[65]. Ei „deveniseră mai sensibili la ideea unei Românii Mari”[66]. Refugiaţii bucovineni în România acţionau pe toate căile pentru ca opinia publică să cunoască adevărata situaţie a celor rămaşi acasă şi dorinţa lor de a se uni cu ţara.

Un important rol în armata română l-au avut preoţii. Încă din 1870 era în vigoare un regulament privitor la clerul din armata permanentă, „care a fost promulgat de către Carol I, prin *Înaltul Decret* nr. 603/6 aprilie 1870, care permitea ca la fiecare regiment – şi dacă era «corp în parte» –, la fiecare batalion să activeze câte un preot militar”[67]. Acest regulament, deşi permitea, nu obliga prezenţa preoţilor militari. În documentele privitoare la prima conflagraţie mondială, vedem că participarea preoţilor a fost în număr mare. Deşi aceştia nu au fost primiţi chiar bine de la început, mai ales de către gradaţi, se găsesc dovezi că în timpul luptelor au existat bune colaborări între feţele bisericeşti şi armată, majoritatea comandanţilor şi ofiţerilor tratând preoţii „aşa cum se cuvine”[68]. Pentru a putea organiza preoţii militari mai bine, a fost ales un protopop. În această funcţie a fost numit părintele profesor universitar de la Facultatea de Teologie din Bucureşti, Constantin Nazarie. În şedinţa Sfântului Sinod din 15 mai 1915 acesta a fost ales în unanimitate de voturi. Această numire a fost recunoscută de către Marele Stat Major, dar, prin Decizia nr. 1 716, din 6 iulie 1915[69], se hotărăşte că nu poate funcţiona ca protoiereu de armată decât în vreme de război. În acest timp părintele

[63] Adrian Pandea, *O armă subtilă, propaganda*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 2, 2000, p. 2.

[64] Ilie Manole, *Preoţii şi oştirea la români (1830–1848)*, Răzvad–Târgovişte, Editura „Daniel T.”, 1998, p. 69–70.

[65] Vlad Gafiţa, *Iancu Flondor (1865–1924) şi mişcarea naţională a românilor din Bucovina*, Iaşi, Editura Junimea, 2008, p. 265 (în continuare se va cita Vlad Gafiţa, *Iancu Flondor*).

[66] Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 301.

[67] Ilie Manole, *op. cit.*, p. 66.

[68] Iconom Nazarie C., *Activitatea preoţilor de armată în campania 1916–1918*, Bucureşti, f. e., 1921, p. 12.

[69] *Ibidem*, p. 5.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Constantin Nazarie a conceput instrucţiunile referitoare la organizarea preoţilor militari pe timp de război. De asemenea, a solicitat conducerii armatei cele necesare preoţilor pe timp de război. Toate aceste solicitări au contribiuit la organizarea unui serviciu religios complet care să facă faţă acelor situaţii ale timpului. Înainte de război a alcătuit şi tipărit şi cuvântări pentru ostaşi, la recomandările Marelui Stat Major şi comandanţilor armatei. În vara anului 1916 Constantin Nazarie a ţinut conferinţe pe eparhii cu toţi preoţii mobilizaţi, dându-le cu această ocazie toate îndrumările cu caracter militar şi religios, referitoare la ţinuta ostăşească şi preoţească, care pentru natura lor delicată nu puteu fi date în scris. Î.P.S. Mitropolit Pimen i-a precizat părintelui Nazarie „că-i dă pentru armată cei mei buni preoţi ai săi din eparhie”[70].

Odată intrată România în război, au fost mobilizaţi pentru nevoile armatei 252 de preoţi, dintre care doi nu şi-au desfăşurat activitatea efectiv din motive necunoscute. Dintre aceştia, 46 au fost demobilizaţi pentru diferite motive, iar 25 au fost daţi dispăruţi sau luaţi prizonieri. Cinci preoţi au căzut pe câmpul de luptă, iar şase au fost răniţi. Din numărul total de preoţi mobilizaţi, 135 erau licenţiaţi în Teologie, 10 au fost absolvenţi ai Facultăţii de Teologie, 70 de preoţi consideraţi cu seminarul complet, 10 preoţi aveau numai 4 clase seminariale, 11 preoţi cu două şi trei clase secundare, iar despre restul de şase preoţi, diferenţa de până la 252, nu există date exacte. Dintre toţi aceşti preoţi, nu se ştie câţi au fost bucovineni. Cert este faptul că „au existat şi preoţi români care au sosit din armata austro-ungară, precum preotul căpitan Ilie Hociotă, care în ianuarie 1919 era maior în C.5.A. şi Ioan Dăncilă, hirotonisit căpitan în 1915 şi încadrat apoi în armata română unde, din ianuarie 1920, a fost preot militar cu gradul de maior, iar în 1921 protopop al clerului militar”[71]. Acesora li se mai adaugă Adrian Lupăştian de la garnizoana Cernăuţi, care s-a oferit să colaboreze cu preoţii din armata română, punându-le la dispoziţie „o schiţă de organizare a preoţimii militare active ca bază fundamentală după organizaţia preoţimii militare din fosta armată austriacă”[72]. Corpului Voluntarilor Români Ardeleni şi Bucovineni a servit ca preot şi duhovnic Ion Agârbiceanu, care spunea că „am fost zilnic în contact cu ei, ţinând să nu le slăbească moralul prin situaţiile tragice ce s-au succedat. Asemenea, am spovedit şi am împărtăşit pe unii dintre ei”[73].

Clericii de pe front, deşi nu aveau o pregătire pentru aceste împrejurări, s-au arătat a fi de mare folos, fie că se aflau pe linia frontului, fie că erau în spatele acesteia sau în spitale. Despre aceştia, cei mai de seamă comandanţi ai armatei afirmau: „Au făcut mai mult decât li s-a cerut pentru ţară şi neam (generalul

[70] Ilie Manole, *op. cit.*, p.67–68.
[71] *Ibidem*, p. 68.
[72] Gheorghe Nicolescu, Gh. Dobrescu, A. Nicolescu, *Preoţi în lupta pentru făurirea României Mari. 1916–1919*, Bucureşti, Editura Europa Nova, 2000, p. 413–414.
[73] *Ibidem*, p. 251–252.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Prezan); au dat pildă de curaj trupei şi ofiţerilor în situaţiile cele mai periculoase, au fost dotaţi cu toate calităţile necesare; au fost perle, nu preoţi (General Răşcanu); au fost adevărate izvoare de hrană sufletească (General Panaitescu); au fost tătucul ostaşilor (lt. col. Dragu); cu admiraţie au privit la păstorul lor trupa şi ofiţerii, făcând parte esenţială din sufletul formaţiei (lt. col. Grigoriu)"[74]. Aceşti preoţi militari şi-au ajutat comandanţii, au pansat răniţii, de multe ori îmbrăcând haine sanitare, au luptat pentru combaterea epidemiilor, în unele cazuri au „făcut-o pe medicii cu multă îndemânare, au fost pildă de curaj şi dispreţ de moarte, au stat în tranşee sub ploaia de gloanţe şi şrapnele, au mers cu crucea în mână în primele rânduri, îmbărbătând pe soldaţi, au stat sub scutele drapelului, însufleţind pe ostaşi, au contribuit în bună parte la gloria regimentelor"[75]. Nu au stat departe de soldaţii din tranşee ci pe lângă aceştia, „ca adevăraţi părinţi, n-au cunoscut odihna [...], alergând din sat în sat şi la bolnavi, zilnic distanţe de 20–30 km"[76]. Pe lângă aceste fapte, ei nu uitau de misiunea preoţească, oficiind slujbe, îngropând morţii, au îngrijit cimitirele de prin sate şi dacă era nevoie au fost şi dascălii copiilor din satele apropiate frontului sau au înfiinţat orfelinate pentru orfani. Mulţi dintre preoţii militari s-au arătat a fi adevăraţi cunoscători ai istoriei românilor. De exemplu, preotul Gheorghe Ciuchi le ţinea conferinţe soldaţilor despre *Răpirea Bucovinei şi starea ei sub austrieci până în prezent*, […] cinci conferinţe tratând istoria Bucovinei, Basarabiei şi a Ardealului"[77]. Au luptat în acelaş timp şi pentru confesionalism, prin puterea cuvântului lor „au convertit la ortodoxie circa 43 de izraeliţi"[78], „fiind puternici mânuitori ai cuvântului şi ai faptei; în caz de nevoie au luat comanda (Creţu Mihail, Iustin Şerbănescu etc.), iar în cazuri extraordinare şi ei au pus mâna pe armă (Stoicescu I., Marinescu N. etc.); [...] au făcut coruri cu soldaţii şi ofiţerii, au fost buni camarazi, buni prieteni, au fost bravi, au fost eroi"[79] şi o parte dintre ei au fost „vrednici martiri şi ostaşi a lui Hristos şi ai Patriei"[80]. Pentru bravura lor, au fost avansaţi la gradul de căpitan; 61 dintre aceştia au primit decoraţiile Coroana României, Avântul Ţării, Serviciul Credincios, Răsplata Muncii pentru Biserică, Meritul Sanitar[81].

În Imperiul Austro-Ungar, spre sfârşitul anului 1918, aveau să se producă schimbări importante. Ultima decadă a lunii octombrie „a fost marcată de agravarea situaţiei din Bucovina, ca urmare a atitudinii ostile a autorităţilor austriece şi ucrainene faţă de mişcarea unionistă din această provincie românească, aflată de

[74] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secţia „Studii istorice", dosar nr. 59, f. 47–48.
[75] *Ibidem*, f. 48.
[76] *Ibidem*, f. 48.
[77] *Ibidem*, p. 408–409.
[78] Iconom Nazarie C., *op. cit.*, p. 91–92.
[79] A.M.R. Bucureşti, Fond *Marele Stat Major*, secţia „Studii istorice", dosar nr. 59, f. 48.
[80] Iconom Nazarie C., *op. cit.*, p. 97.
[81] *Ibidem*, p. 103–104.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

aproape 144 de ani sub stăpânirea Vienei”[82]. Ordinea din interiorul provinciei începea să se tulbure, pe de o parte din cauza prizonierilor bucovineni care au fost deportați în Rusia, iar pe de altă parte din cauza bandelor de ucraineni, cărora austriecii le promiteau sprijinul în întemeierea unui stat propriu. De asemenea, trupele maghiare care se aflau în retragere provocau tulburări.

Ultima şedință parlamentară a avut loc la 22 octombrie 1918. Până la această dată „deputații români din Parlamentul austriac au rămas loiali”[83] autorităților. Imediat a avut loc ,,manifestul împăratului Carol I, care în fond însemna autodizolvarea împărăției habsburgice, manifest ce avusese un efect eclatant în Bucovina. În urma acelui manifest al împăratului, românii din armata austriacă au plecat acasă, iar politicienii nu aveau format un corp de voluntari care să lupte pentru interesele naționale. Cărturarii români însă îşi dădeau seama de marea însemnătate a momentului şi au hotărât să acționeze în consecință pentru a trezi spiritul naționalist în inimile românilor. Profesorul Sextil Puşcariu, care ținea legături cu membrii Comitetului refugiaților bucovineni din Iaşi, se sfătui în casa doctorului Isidor Bodea cu mai mulți prieteni şi hotărî editarea ziarului «Glasul Bucovinei», al cărui prim număr apăru la 22 octombrie 1918”[84]. Fondatorii acestui ziar făuriseră un program ce era intitulat *Ce vrem?*. „Redactorul lui (ziarului) nespecificat a fost Sextil Puşcariu. Semnatarii trecuți în ordine alfabetică au fost patrusprezece: George Bancescu, Dionis cav. de Bejan, Dr. Isidor Bodea, Dr. Vasile Bodnărescu, Dr. Octavian Gheorghian, Dr. Max Hacman, Dr. Cornel Homiuca, Dr. Vasile Marcu, Alecu Procopovici, Dr. Eusebie Popovici, Dr. Sextil Puşcariu, Gheorghe Şandru, Dr. Valerian Şesan şi Alexandru Vitencu”[85]. Iată că încetul cu încetul se zărea un licăr de fericire în ochii bucovinenilor care simțeau că marea clipă a Unirii se apropia. Un merit deosebit a avut profesorul Sextil Puşcariu ,,de a fi stăruit din vreme asupra necesității luării de contact şi de colaborare cu Comitetul refugiaților de la Iaşi, arătând într-un articol din «Glasul Bucovinei» că a sosit momentul când nu ne mai putem lipsi de nimeni spre a putea ține piept muncii uriaşe ce ne aşteaptă”[86].

„La 14/27 X 1918 a avut loc la Cernăuți Adunarea Constituantei a Românilor din Bucovina, compusă din reprezentanții tuturor partidelor politice române din Bucovina”[87]. În această adunare se stabileşte un Consiliu Național, care era compus

[82] Ion Giurcă, *Ofițeri englezi implicați în evenimentele de la Hotin din ianuarie 1919*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 2–4, 2001, p. 14.

[83] Keith Hitchins, *op. cit.*, p. 301–302.

[84] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 380.

[85] Cornelia Bodea, *Isidor Bodea, Sextil Puşcariu şi Bucovina*, în „Memoriile Secției de Ştiințe Istorice şi Arheologie”, Bucureşti, seria IV, tomul XIX, 1994, p. 84.

[86] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 390.

[87] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secția „Studii istorice”, dosar nr. 835, f. 5.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

„întâiu de 50, mai târziu de 100 de bărbaţi”[88]. Acest Consiliu îl avea în frunte pe Iancu Flondor, iar secretar pe Dionisie Bejan. În acelaşi timp îşi continua activitatea şi guvernatorul austriac al Bucovinei, contele Etzdorf. Acesta „l-a înştiinţat pe Iancu Flondor că ucrainenii pretind partea de nord a Bucovinei până la Prut, lăsând românilor partea de sud până la Siret, iar pământul din mijloc cuprins între Siret şi Prut să fie considerat Condominium”[89] până când graniţa definitivă va fi stabilită. Totodată, guvernatorul îi propune lui Flondor să accepte „instituirea unui guvern mixt alcătuit din reprezentanţi ai românilor şi rutenilor”[90], pentru că nu mai putea să ţină sub control situaţia. Flondor a refuzat această propunere, ba mai mult i-a adus la cunoştinţă guvernatorului că a intervenit pe lângă Guvernul Român din Iaşi, cerându-i intervenţia armatei române, pentru ca Bucovina să intre în drepturile sale. Însă, „preocupaţi să-şi instaleze puterea în provincie, ucrainenii fac dovada incapacităţii de a gestiona situaţia, aceasta degenerând. Haosul era generalizat, autorităţile ineficiente, populaţia lipsită de siguranţa individuală şi a proprietăţii, legiunea ucraineană săvârşea abuzuri, se luau măsuri împotriva românilor implicaţi în mişcarea naţională, iar activitatea Consiliului Naţional Român era paralizată”[91]. Între timp, Consiliul Naţional al ucrainenilor, numit Ucrainsca Naţionalna Rada, a considerat momentul oportun pentru a declara provincie ucraineană partea de nord a Bucovinei. La „6 noiembrie 1918, ucrainenii din Bucovina, sprijiniţi de legionarii lor, au dat lovitura de stat, ocupând toate oficiile din Cernăuţi, sechestrând astfel toată Bucovina”[92]. Acum ei „pătrund în palatul guvernatorului, pe care-l gonesc şi se instalează un guvern ucrainean”[93]. Dar cum ucrainenii nu erau singuri, aceştia acţionând împreună cu legionarii lui Aurel Onciul, s-au instalat împreună la conducere. „După ce guvernatorul Etzdorf semnase procesul verbal prin care trecea puterea în Bucovina lui Omelian Popowicz şi Aurel Onciul, acesta din urmă se intitulă *administrator al Moldovei de Sus* şi, în această calitate, porni la Iaşi pentru a stabili cu guvernul român raporturi de vecinătate”[94]. Însă a fost întâmpinat în gara din Iaşi de către refugiaţii

[88] Teodor Balan, *Rolul lui Vasile Bodnărescul în preajma Unirii*, Cernăuţi, Tiparul „Mitropolitul Silvestru”, p. 3.

[89] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secţia „Studii Istorice”, dosar nr. 835, f. 5–6; dosar nr. 833, f. 211.

[90] Vlad Gafiţa, *op.cit.*, p. 267.

[91] Cristina Gudin, *Aspecte privind prezenţa Armatei Române în Bucovina la 1918. Împrejurări şi semnificaţii*, în vol. *Armata Română şi unitatea naţională*, Piteşti, Editura Delta Cart Educaţional, 2008, p. 84.

[92] Teodor Balan, *op. cit.*, p. 4.

[93] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secţia „Studii istorice”, dosar nr. 835, f. 5–6; dosar nr. 833, f. 211.

[94] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 385.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

bucovineni care nu i-au făcut o primire aşa cum a sperat. „Lovit şi huiduit, se văzu silit să părăsească fără zăbavă Iaşii, fără a mai fi luat contact cu guvernul român”[95].

Pentru a stopa aceste evenimentele nedorite din Bucovina, care luau proporţii, Iancu Flondor îl trimise pe avocatul Vasile Bodnărescu ca „agent diplomatic al lui Iancu Flondor pe lângă guvernul român”[96]. Acesta porni împreună cu Nicu Gherghel şi, la „4 noiembrie Vasile Bodnărescu ajungea la Iaşi cu misiunea expresă de a obţine intervenţia neîntârziată a armatei române în Bucovina”[97]. Era mai mult decât necesară această intervenţie a armatei „în care un neam întreg şi-a pus nădejdea, pentru înfăptuirea năzuinţelor”[98] – după cum spunea generalul Prezan. Practic, acesta a fost şi motivul pentru care România a intrat în război: „de eliberare a teritoriilor naţionale şi de întregire a neamului”[99]. Guvernul de la Iaşi, „urmărind îndeaproape evoluţia evenimentelor din Bucovina, a evaluat corect gravitatea situaţiei şi a întreprins măsurile care impuneau sprijinul populaţiei şi a autorităţilor româneşti, care se manifestau în direcţia unirii cu ţara”[100].

Momentul mult aşteptat de românii bucovineni nu a mai întârziat să apară. În ziua de 23 octombrie/5 noiembrie 1918, Divizia a VIII-a infanterie a primit ordin să intre în Bucovina[101]. Iar ca măsură de precauţie, „pentru a avea cât mai multe forţe disponibile în caz de atac, toţi comandanţii vor căuta a ţine batalioanele cât mai întrunite şi să fie foarte cumpăniţi în detaşări de subunităţi în diferite localităţi”[102]. În urma acestui ordin, la 6 noiembrie, în Suceava, Câmpulung şi Gura Humorului intrau primele detaşamente de jandarmi şi grăniceri „trimise de guvernul Marghiloman pentru a restabili ordinea în zonele locuite preponderent de români. Deplasarea efectivelor militare în Bucovina a constituit, de altfel, pretextul pentru demiterea lui Alexandru Marghiloman, căruia i s-a imputat neinformarea în prealabil a aliaţilor, deşi contele Demblin, diplomat austriac, afirma că îi fusese adusă la cunoştinţă solicitarea sprijinului militar adresată de Consiliul Naţional

[95] *Ibidem*, p. 385. Aurel Onciul nu venise de bună voie la Iaș i ci fusese trimis cu un vagon special, de către gen Iacob Zadik, după întâlnirea de la Suceva, pe 6 noiembrie 1918, unde „propunerile” lui Onciul nu au fost luate în seamă ș i mai ales a fost huidiut de un grup de tineri români în frunte cu Filaret Dobo ș [n. red.].

[96] Teodor Balan, *op. cit.*, p. 5.

[97] Pavel Ţugui, *Unele precizări cu privire la revenirea Bucovinei la România*, în „Analele Bucovinei”, Bucureşti, anul III, nr. 2, 1996, p. 472.

[98] Adrian Pandea, *O armă subtilă, propaganda*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 2, 2000, p. 2–3.

[99] Mihaela Pralea, *La apel se va răspunde: mort pentru patrie*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 1, 2000, p. 9.

[100] Ion Giurcă, *Ofiţeri englezi implicaţi în luptele de la Hotin din ianuarie 1919*, în „Document”. Revista Arhivelor Militare Române, nr. 2–4, 2001, p. 14

[101] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secţia „Studii Istorice”, dosar nr. 835, f. 7; dosar nr. 833, f. 212.

[102] *Ibidem*, dosar nr. 840, f. 8.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Român din Cernăuți, guvernului din Iaşi”[103]. Însă această schimbare de guvern nu a dus şi la schimbarea atitudinii României față de Bucovina. Generalul Coandă, ,,reprezentând noul guvern”[104] i-a ordonat generalului Zadik, comandantul Diviziei a VIII-a ,,să avanseze până la Cernăuți”[105].

Acum se puteau întoarce în liniște toți fiii Bucovinei care fusesră nevoiți să fugă din țară. Printre aceştia s-a numărat şi capul bisericii, Mitropolitul Vladimir, care a stat pe tot timpul războiului la Praga, aici fiindu-i impus de austrieci domiciliu forțat. Un alt fiu al Bucovinei a fost Teodor Ştefanelli, care „a fost primul ce a trecut granița spulberată, ca să se închine pământului din care a fost zămislit”[106]. A fost pusă la dispoziția refugiaților bucovineni o garnitură de tren, care „i-a adus pe pribegii bucovineni acasă, pentru a lua parte la bucuria marelui act al Unirii”. Acum se întoarse la Cernăuți şi preotul Constantin Morariu[107].

Comitetul refugiaților, al cărui preşedinte era Ion (Iancu) Nistor, trebuia să ia parte activă la această mare sărbătoare a bucuriei tuturor românilor. Ion Nistor, care a ajuns la Cernăuți înaintea acestui mare eveniment, a luat legătura cu Iancu Flondor şi au căzut de accord cu acțiunile politice care trebuiau desfăşurate. În numele acestui comitet, dascălul Gh. Tofan a făcut o declarație din care vom reda câteva cuvinte: ,,În aceste momente înălțătoare, noi refugiații şi voluntarii bucovineni ne-am întors la vetrele noastre părăsite. Având satisfacția datoriei împlinite, noi întindem frățeşte mâna celor rămaşi acasă, cari şi-au păstrat nepângărită conştiința în dorința sinceră de a munci împreună la ridicarea țării şi a neamului”[108]. Din păcate, activitatea acestor refugiați este destul de puțin cunoscută şi cercetată, deşi aceştia au avut un rol atât de important în înfăptuirea Unirii. Dintre aceşti mari bărbați ai Bucovinei îl amintim şi pe Emilian Sluşanschi, fost primar al oraşului Storojineț, refugiat la Bucureşti, unde a desfăşurat, împreună cu Vasile Lucaciu, S. Mândrescu, Ion Grămadă, G. Rotrică şi alții o „foarte vie activitate”[109].

Populația românească aştepta entuziasmată zile de-a rândul pe străzi şi în piețele din Cernăuți şi din celelalte oraşe intrarea armatei române. Şi nu aşteptau oricum, ci cu tricolorul în mână. În dimineața zilei de 9 noiembrie 1918, la Cernăuți se adunase multă lume în Piața Mare. „Ca pe un mire dorit aştepta capitala Cernăuți intrarea falnicei armate române. Încă de duminică multe edificii se împodobiră cu steaguri tricolore. În piața principală lumea mare adunată era febrilă de aşteptare. După amiază, între orele 3 şi 4, un aeroplan român, plutind deasupra

[103] Cristina Gudin, *op. cit.*, p. 84–85.
[104] Teodor Balan, *op. cit.*, p. 9.
[105] Cristina Gudin, *op. cit.*, p. 85.
[106] Arthur Gorovei, *Teodor Ştefanelli*, în „Făt Frumos”, Suceava, anul XI, nr 4, 1936, p. 137.
[107] Dimitrie Marmeliuc, *Preotul Constantin Morariu*, în „Făt Frumos”, anul II, nr 3, 1927, p. 67.
[108] Ion Nistor, *Unirea Bucovinei – 28 noiemvrie 1918. Studiu şi documente*, p. 54.
[109] Vladimir Trebici, *Unirea Bucovinei cu România*, în „Analele Bucovinei”, anul I, nr. 1, 1994, p. 20.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Cernăuţilor, anunţă populaţiei sosirea armatei române prin următoarea proclamaţie, semnată de Iacob Zadik: «Răspund la chemarea Consiliului Naţional Bucovinean, armata română, din înaltul ordin al Majestăţii Sale Regelui Ferdinand I al României, a păşit pe pământul Marelui Voievod Ştefan, pentru a ocroti viaţa, avutul şi libertatea locuitorilor de orişice neam şi credinţă împotriva bandelor de criminali, cari au început opera lor de distrugere în frumoasa voastră ţară. Trecând hotarul pus între noi de o soartă vitregă acum 100 şi mai bine de ani, trupele române sosesc în mijlocul vostru, aducându-vă dragostea şi sprijinul lor, pentru libera împărţire a dorinţelor născute din dreptul legitim al popoarelor, de a dispune de soarta lor. Stăpânit de aceste sentimente şi cu credinţă în sinceritatea cererei voastre de ajutor, invităm poporul bucovinean ca să nu se abată sub nici un motiv de la viaţa şi ocupaţiunile sale normale. Subsemnatul garantează oricărui locuitor libera exercitare a drepturilor sale civice şi face cunoscut în acelaş timp că se va reprima cu toată severitatea cuvenită orice încercare de desordine, acte de violenţă sau nesupunere la ordonanţele date de noi»”[110].

Spre seară, trei detaşamente ajunseseră până la Tărăşeni şi Hliboca. La Cernăuţi se vesti că intrarea armatei va urma a doua zi. Însă armata înaintă pe data de „10 noiembrie până la Ceahor, Cuciurul Mare şi respectiv Mihalcea”[111]. „Luni, 11 noiembrie Divizia a VIII-a Infanterie îndeplinea ordinile primite să ocupe Cernăuţii”[112]. De dimineaţă, lumea se adună în piaţa principală, doamne şi domnişoare cu flori, tineri cu steaguri tricolore, toţi cu căldura entuziasmului în inimi pătrunşi de măreţia zilei”[113]. În mijlocul acestei mulţimi se afla arhipresbiterul Gheorghe Şandru, primarul oraşului şi Iancu Flondor, împreună cu alţi bravi români bucovineni. „Spre întâmpinarea domnului General de Divizie Zadik şi Stat majorului Diviziei, fură trimişi D-nii Dr. Botnărescu şi Dr. Gheorghian, însoţiţi de ofiţeri de onoare dintre ofiţerii români bucovineni. Primite cu indescriptibil entuziasm, sosiră automobilele cu D-l General Zadik cu Lt. col. Statului Major Rovinaru. Între ploile de flori şi entuziaste aclamaţii de *Trăiască Regele României Mari! Trăiască Armata Română!* Mult doriţii soli ai desrobirii fură conduşi în sala de recepţiune din Palatul Naţional. Aici urmară clipele celei mai mari înălţări sufleteşti aşteptate cu dor de aproape un secol şi jumătate”[114].

Iancu Flondor rosti următoarele cuvinte: „Domnule General, daţi-mi voie să vă binecuvântez, aşa după cum o fac doi fraţi iubitori, care după o lungă şi

[110] Ion Zadik, *Generalul Iacob Zadik şi revenirea Bucovinei la România*, în „Analele Bucovinei”, anul V, nr. 1, 1998, p. 26; vezi şi Ion Nistor, *Unirea Bucovinei – 28 noiemvrie 1918. Studiu şi documente*, p. 41–42.

[111] Vlad Gafiţa, *op. cit.*, p. 269.

[112] Ion Giurcă, *op. cit*., p. 14.

[113] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secţia „Studii Istorice”, dosar nr. 835, f. 17.

[114] *Ibidem*, f. 18.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

dureroasă despărțire se întâlnesc spre a nu se despărți niciodată”[115]. „A vorbit Flondor foarte emoționant, a răspuns Zadik şi mai mişcat. Amândouă vorbirile erau slabe şi foarte rău rostite: şi unul şi altul dintre oratori îşi pierdea adesea firul, nu-şi mai aducea aminte de frazele învățate de-a rostul şi făcea pauze care, în împrejurări normale ar fi fost penibile. Dar în acele momente se cunoştea că ele sunt pricinuite de emoție şi emoția cucerea şi sufletele noastre. Ochii tuturor erau umezi, iar când Flondor şi Zadik s-au îmbrățişat simțeam cum îmi curg lacrimile pe obraz”[116]. După aceea, luă cuvântul şi istoricul Ion Nistor, spunând: „Domnule general, ca preşedinte al Consiliului Național Român am dorința să binecuvântez falnica oaste română din capitala Bucovinei, acestei țări care păstrează în sânul ei sfintele moaşte ale marelui nostru domn Ştefan. Acum când suntem pe cale să întregim moştenirea lui […], simțim că sufletul lui nemuritor este în mijlocul nostru. Un sfânt fior trece prin sufletele noastre, însă nu e dat ființei omeneşti să exprime şi să fixeze aceste sentimente în cuvinte. Numai o rugăciune care se înalță la ceruri fără cuvinte îi poate corespunde câtva”[117]. După toate cuvântările, corul „Armoniei” a cântat imnul *Salut Armatei Române*, imn compus de preotul Şandru, pe versurile preotului C. Berariu. La îndemnul Î.P.S. Sale Mitropolitul Vladimir Repta, generalul a fost cazat, împreună cu gradații săi, în casa părintelui Berariu. Drept mulțumire, „Consiliul Național trimise regelui, la Iaşi, următoarea telegramă: «Astăzi la orele 11 din zi, intrând falnica armată a regelui României în capitala Cernăuți, întâmpinată cu entuziasm general, aducem majestății voastre, plini de credință şi iubire, omagiile Bucovinei libere. Trăiască M. S. regele României Mari!»”[118]. Răspunsul regelui nu a întârziat să apară.

În următoarea zi, la 12 noiembrie, a avut loc prima şedință a Constituantei Bucovinei, în Palatul Țării. Consiliul Național îşi asumă puterea în Bucovina, exercitând şi puterea legislativă. Prin urmare, trebuia format guvernul țării. Ca preşedinte al Guvernului a fost numit Iancu Flondor, iar preşedinte al Consiliului Național a rămas Pr. Dionisie Bejan. „Au fost numiți în fruntea secretariatelor următorii politicieni: dr. Sextil Puşcariu – la Externe; dr. Dorimedont Popovici – la Interne; Nicu Flondor – la Finanțe; Gheorghe Sârbu – la Agricultură; dr. Radu Sbiera – la Instrucția Publică; dr. Ipolit Tarnavschi –la Culte; dr. Max Hacman – la Comerț şi Industrie; dr. Vasile Marcu – la Secretariatul Afacerilor Sociale şi Alimentării Publice; Aurel Țurcan – la Lucrări Publice şi Reedificare; Cornel Tarnoviețchi – la Comunicații, Poştă şi Telegraf; dr. O. Gheorghin – la Salubritate

[115] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secția „Studii Istorice”, dosar nr. 835, f. 18; vezi şi Vlad Gafița, *Iancu Flondor*, p. 269–270; Ion Nistor, *Unirea Bucovinei – 28 noiemvrie 1918. Studiu şi documente*, p. 42;

[116] Sextil Puşcariu, *Memorii*, Ediție de Magdalena Vulpe, prefață de Ion Bulei, note de Ion Bulei şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 335; Vlad Gafița, *op. cit.*, p. 270.

[117] Ion Nistor, *Unirea Bucovinei – 28 noiemvrie 1918. Studiu şi documente*, p. 43.

[118] Idem, *Istoria Bucovinei*, p. 387.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Publică”[119]. În ziua următoare au fost stabilite principalele priorităţi pe care Guvernul le avea de îndeplinit. Aşa că în fiecare domeniu au fost luate măsuri de urgenţă. Trebuiau să fie lichidate relaţiile dintre fostul guvern al Ţării şi Biserică, să reintre în toate drepturile mitropolitul, să fie reorganizat serviciul sanitar, refacerea comunicaţiilor prin poştă şi telegraf, dezvoltarea învăţământului şi, nu în ultimul rând, progresul agriculturii şi împroprietărirea ţăranilor cu pământ. Deoarece – spunea Iancu Flondor – „ţăranii noştri bucovineni au săvârşit şi o faptă şi mai mare. Ei au scăpat datinile, legea şi limba strămoşilor noştri. Numai ţăranilor, nicidecum boierilor sau baronilor, avem a le mulţumi, dacă ţara aceasta după o vitregă stăpânire de peste 140 de ani se poate întoarce iar la mama ei”[120]. Acest nou guvern a dat dovadă de toleranţă faţă de celelalte naţionalităţi conlocuitoare, acestea dându-şi în mare parte acordul cu privire la Marea Unire a Bucovinei cu România.

Armata română a trecut apoi până la vechile graniţe: la Ceremuş, Nistru şi Colacin. Trecând de acestea eliberează de sub dominaţie străină şi o parte din teritoriul Galiţiei, „asupra teritoriului din Galiţia, ce se va ocupa de armata română, prin aplicarea stării de asediu, suspendându-se unele garanţii constituţionale”[121].

Pentru o vreme Bucovina îşi regăsise locul firesc în cadrele statului naţional unitar român, după ce „o sută patruzeci şi patru de ani a îndurat suferinţele unei ocârmuiri străine, care ne-a nesocotit drepturile de popor băştinaş”[122].

[119] Vlad Gafiţa, *op. cit.*, p. 270; vezi şi Rodica Iaţencu, *Unirea Bucovinei cu Regatul Român. Integrarea politico-administrativă*, în „Analele Bucovinei”, anul IX, nr. 1, 2002, p. 158.

[120] D.A.N.I.C., Fond *Teodor Balan*, dosar nr. 55/1918, f. 6.

[121] A.M.R., Fond *Marele Stat Major*, secţia „Studii istorice”, dosar nr. 834, f. 5.

[122] Ion Nistor, *Unirea*, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuţi, anul I, nr. 10, 24 noiembrie 1918, p. 1.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)

Die Bukowina und der Erste Weltkrieg.
Beitrag des Klerus zum Krieg, Gefangenen und Flüchtlinge

(*Zusammenfassung*)

Die Verfasserin präsentiert in der Studie *Bukowina und Erste Weltkrieg. Beitrag des Klerus zum Krieg, Gefangenen und Flüchtlinge* historische Ereignisse, die mit der Teilnahme Rumäniens und der Bukowina am I. Weltkrieg verbunden sind. Es wird die Situation der rumänischen Zivilbevölkerung und der rumänischen Priester aus der Provinz, sowie der rumänischen Gefangenen und Deserteure aus der österreichisch-ungarischen Armee analysiert.

BDD-A32546 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:36 UTC)